

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У СФЕРІ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності 073 "Менеджмент"
спеціалізації "Управління проектами"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018**

УДК 005.8:332.14(07.034)

У67

Укладач Г. М. Шумська

Затверджено на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 12 від 22.02.2018 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Управління проектами у сфері регіонального розвитку [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 073 "Менеджмент" спеціалізації "Управління проектами" другого (магістерського) рівня / уклад. Г. М. Шумська. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 44 с.

Подано перелік практичних і творчих завдань відповідно до тем робочої програми навчальної дисципліни та методичні рекомендації щодо їх виконання з метою закріплення студентами отриманих теоретичних знань і набуття професійних компетентностей у сфері управління проектами з регіонального розвитку.

Рекомендовано для студентів спеціальності 073 "Менеджмент" спеціалізації "Управління проектами" другого (магістерського) рівня.

УДК 005.8:332.14(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2018

Вступ

Сучасні процеси трансформаційних перетворень в Україні, що характеризуються впливом світової кризи, глобалізацією та інтеграцією, зумовлюють проведення необхідних реформ для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Важливе місце в комплексних перетвореннях, які відбуваються у сфері регіонального розвитку в Україні, належить управлінню регіональними проектами. Фахівці регіонального управління повинні засвоїти принципи й форми сучасних методів проектного управління для розробки та впровадження ефективної політики регіонального розвитку в країні.

Управління проектами в сфері регіонального розвитку є напрямом діяльності, що заслуговує на уважне вивчення, внаслідок важливості її для загальної освіти студента, а також як однієї з вибіркових дисциплін підготовки фахівців освітнього ступеня "магістр" за спеціальністю 073 "Менеджмент" спеціалізації "Управління проектами".

Навчальна дисципліна "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" посідає важливе місце в навчальному процесі, оскільки надає методологічні, методичні знання, допомагає сформувати професійні компетентності щодо аналізу, оцінки й розробки проектів у сфері регіонального розвитку в Україні.

Вивчення дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" сприятиме підвищенню рівня загальноєкономічної підготовки студентів, формуванню у них компетентностей щодо науково-аналітичного опрацювання проблем у сфері розробки регіональних проектів в Україні.

Дисципліна "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" є однією з навчальних дисциплін, що вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "магістр" за спеціальністю 073 "Менеджмент" спеціалізації "Управління проектами".

Метою навчальної дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" є формування в студентів професійних компетентностей щодо ефективного використання методології ведення проекту, техніки й інструментарію управління проектами в сфері регіонального розвитку.

Предметом навчальної дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" є засвоєння фундаментальних і прикладних засад управління проектами місцевого та регіонального розвитку в Україні з урахуванням сучасних європейських вимог щодо регіонального проектування.

Вивчення теоретичних положень з цієї навчальної дисципліни потребує закріплення цих знань, що відбувається під час практичних занять.

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування професійних компетентностей студентів у процесі виконання ними певних видів економічної роботи, а саме: розрахунків економічних показників, обґрунтування висновків щодо напрямів покращення державного регулювання економіки.

Проведення практичних занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – наборі завдань різного рівня складності та розв'язування їх на занятті для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними й практичними положеннями.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або в малих групах (за умови попереднього пояснення викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, практичні ситуації чи кейси. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Змістовий модуль 1

Методологічні основи та ресурсне забезпечення управління проектами у сфері регіонального розвитку

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку"

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань і формування професійних компетентностей щодо використання основного категоріального апарату дисципліни і методології проектування розвитку регіону.

У результаті засвоєння теми в студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо використання основних понять і категорій управління проектами на мезорівні для обґрунтування методології проектування розвитку регіону.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Предмет, мета, завдання та основні поняття дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку".

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується підготувати доповідь двом студентам за таким планом:

1) надати сутність і характеристику предмета дисципліни, а також визначити її стратегічну, тактичну мету та завдання;

2) навести ключові поняття дисципліни та надати їх характеристику.

Для більш детального освоєння ключових понять дисципліни пропонується провести компаративний аналіз понять "управління проектами" і "регіональний розвиток", який дасть можливість описати й пояснити подібності й розходження (головним чином, розходження) трактування сутності цих понять. Як зразок для проведення компаративного аналізу поняття "управління проектами" пропонується таблична форма (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Підходи авторів щодо трактування поняття
"управління проектами"**

Автор та джерело літератури	Сутність поняття	Визначальні характеристики поняття
...
...
Авторське тлумачення	Надати власне тлумачення поняття	Надати визначальну характеристику сформульованого поняття

У табл. 1.1 одному зі студентів необхідно надати трактування поняття "управління проектами" різними авторами (до 5 визначень) із зазначенням джерела літератури, а також визначальні характеристики до кожного наведеного поняття. Наприкінці табл. 1.1 запропонувати власне тлумачення поняття "управління проектами". Другому студенту слід аналогічно провести компаративний аналіз поняття "регіональний розвиток" у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

**Підходи авторів щодо трактування поняття
"регіональний розвиток"**

Автор та джерело літератури	Сутність поняття	Визначальні характеристики поняття
...
...
Авторське тлумачення	Надати власне тлумачення поняття	Надати визначальну характеристику сформульованого поняття

Питання 2. Зв'язок дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" з іншими навчальними дисциплінами і науками.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується підготувати доповідь одному студенту за таким планом:

- 1) визначити сутність кожної з дисциплін, що пов'язана з дисципліною "Управління проектами у сфері регіонального розвитку";
- 2) продемонструвати на прикладах зв'язок навчальної дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" з іншими навчальними дисциплінами і науками (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Зв'язок дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" з іншими дисциплінами і науками

Назва дисципліни	Інформація, яку надає дисципліна "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" іншим дисциплінам	Інформація, яку надають дисципліні "Управління проектами у сфері регіонального розвитку" інші дисципліни
...
...

Творче завдання 1.1

Використовуючи лекційний матеріал за темою 1, скласти "сітку" кросворду й завдання до нього. Ключові поняття та терміни для складання кросворду наведені нижче:

- *проект*;
- *проектний* підхід;
- *ознаки* проекту;
- *унікальність* проекту;
- *структуризація* проекту;
- *об'єкт* дисципліни;
- *суб'єкт* дисципліни;
- територіальна *група*;
- *регіональний* проект;
- *Гант* Г. (прізвище ученого);
- *Гулик* Л. (прізвище ученого);
- *регіон*;

- мікрорегіон;
- макрорегіон;
- єврорегіон;
- регіональний розвиток;
- бенефіціари проекту;
- економічне середовище проекту;
- соціальне середовище проекту;
- внутрішнє середовище проекту;
- принципи дисципліни;
- принцип пріоритетності;
- принцип системності;
- принцип забезпеченості;
- методологія дисципліни;
- неформальні методи дисципліни;
- формальні методи дисципліни;
- аутсорсинг проекту.

Методичні рекомендації до виконання завдання

При складанні "сітки" кросворду й завдань до нього необхідно використовувати слова, що виділено курсивом. Для апострофа необхідно надати окрему клітину в кросворді.

Тема 2. Реалізація регіональної економічної політики як основи управління проектами на мезорівні

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних і практичних знань та формування професійних компетентностей щодо здійснення аналізу стану реалізації тієї чи іншої регіональної економічної політики як основи проектування розвитку регіону, а також обґрунтування способів прийняття рішень для ефективного управління проектами в сфері регіонального розвитку на основі використання результатів проведення соціально-економічного аналізу регіону.

У результаті засвоєння теми в студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності:* здатність проводити ґрунтовний аналіз стану реалізації тієї чи іншої регіональної економічної політики як основи про-

ектування розвитку регіону; здатність приймати рішення для ефективного управління проектами в сфері регіонального розвитку на основі проведення ґрунтового аналізу стану реалізації тієї чи іншої регіональної економічної політики.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Форми та методи реалізації державного управління соціально-економічними процесами в регіоні для забезпечення управління регіональними проектами.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується підготувати доповідь одному студенту за таким планом:

1) представити інформацію про основні форми та методи реалізації державного управління соціально-економічними процесами в регіонах України як основи для розробки та реалізації регіональних проектів;

2) надати класифікацію, стисло характеристику основних методів реалізації державного управління соціально-економічними процесами у регіонах України та навести приклади використання цих методів на практиці управління проектами на мезорівні;

3) ґрунтуючись на теоретичних знаннях про основи реалізації державного управління соціально-економічними процесами в регіонах у процесі проектування їх розвитку, всіма студентами (або студентами, що об'єдналися в декілька малих груп) здійснюється побудова "дерева цілей". Приклад побудови "дерева цілей" наведено на рис. 2.1.

"Дерево цілей" – це графічне зображення зв'язку між цілями та засобами їх досягнення, побудоване за принципом дедуктивної логіки зі застосуванням евристичних процедур.

"Дерево цілей" дозволяє уявити повну картину взаємозв'язків майбутніх подій аж до одержання переліку конкретних завдань і отримати інформацію про їх відносну важливість. Воно забезпечує роботу з доведення цілей до безпосередніх виконавців шляхом побудови відповідності між організаційною структурою управління й структурою цілей.

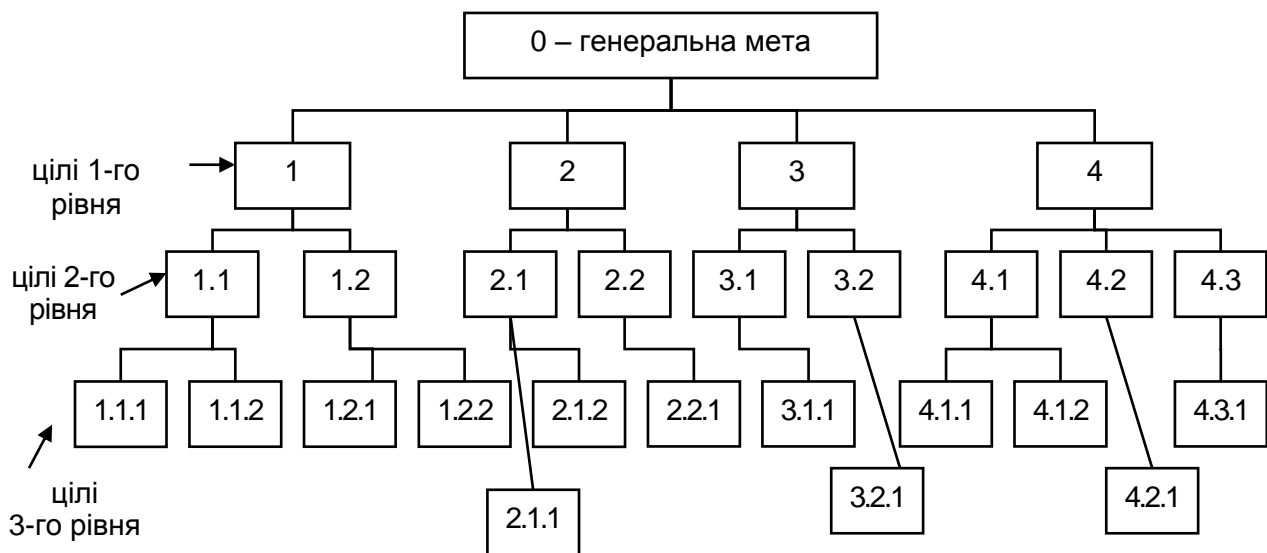

Рис. 2.1. Приклад форми "дерева цілей"

Під час побудови "дерева цілей" слід використовувати такі їх властивості, як підпорядкованість, розкладеність і співвідносна важливість. Підпорядкованість цілей обумовлюється наявністю ієрархії за часом і важливістю (значущістю). Розкладеність полягає в тому, що кожна мета цього рівня ділиться на підцілі більш низького рівня. Наприклад, цілі проектування розвитку регіону в цілому розгортаються в цілі окремих напрямів чи сфер регіонального розвитку, а цілі окремих напрямів чи сфер регіонального розвитку – в цілі окремих територіальних громад (вирішення регіональних проблем на основі реалізації регіональних проектів) у містах, селищах, селах тощо. Співвідносна важливість цілей полягає в тому, що цілі одного й того ж рівня мають різне значення для досягнення цілі більш високого рівня. Це дозволяє ранжувати цілі за ступенем важливості, кількісно визначати їх співвідносну важливість через коефіцієнт значущості.

Побудова "дерева цілей" починається з формування генеральної (головної) мети. Кожну мету більш високого рівня можна представити як самостійну систему, що включає в себе цілі більш низького рівня (підцілі) як її елементи. При цьому необхідно встановити повний склад підцілей. Мета другого рівня може бути розчленована на цілі третього й наступних рівнів. Ознакою завершення побудови "дерева цілей" є формулювання таких цілей, які далі не розчленовуються й дають кінцеві результати, визначені генеральною метою.

Питання 2. Інституційне забезпечення державної регіональної економічної політики в сфері управління проектами з регіонального розвитку: стан, проблеми та перспективи

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студенту за наступним планом:

1) надати теоретичний матеріал щодо основних інститутів, за допомогою яких забезпечується ефективна реалізація державної регіональної політики для проектування розвитку територій (розглядається мезорівень);

2) на прикладі конкретного інституту реалізації державної регіональної економічної політики у процесі управління регіональними проектами виявити основні проблеми й можливі напрями вирішення цих проблем в Україні та в інших країнах світу. Яскравими прикладами інститутів реалізації державної регіональної економічної політики є:

Державний фонд регіонального розвитку;

Українська асоціація районних та обласних влад;

Асоціація міст України.

Питання 3. Практична реалізація основних складових державної регіональної економічної політики в процесі управління регіональними проектами.

Методичні рекомендації до розкриття питання 3

Пропонується розкриття питання одному студенту за наступним планом:

1) представити інформацію про основні складові державної регіональної політики (економічної, соціальної, демографічної, гуманітарної, зовнішньоекономічної, національної політики) в процесі управління проектами на мезорівні;

2) у процесі управління регіональними проектами на прикладі конкретної складової державної регіональної політики розглянути наслідки ефективної та неефективної її реалізації, використовуючи реальні статистичні матеріали за останні 2 – 3 роки.

Практичне завдання 2.1

Для обґрунтування можливості розробки регіонального проекту проведіть аналіз господарського комплексу регіону та визначте галузі його спеціалізації. Вихідні дані наведено в табл. 2.1 і табл. 2.2.

Побудуйте графік. Зробіть обґрунтовані висновки.

Таблиця 2.1

Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у регіоні

Галузі промисловості	Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності, млн грн	
	Базовий рік	Звітний рік
Промисловість	114 253	130 618
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	20 078	36 633
Переробна промисловість	76 374	67 543
з неї		
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	33 687	23 345
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри й інших матеріалів	1 365	1 433
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	4 590	5 170
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	4 139	4 201
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1 900	1 829
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	2 934	3 491
виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	6 915	7 437
металургійне виробництво. Виробництво готових металевих виробів, крім машин й устаткування	3 004	3 972
машинобудування, крім ремонту та монтажу машин й устаткування	14 666	13 778
інші галузі	3 174	2 887
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	16 102	24 749
Забір, очищення та постачання води	1 699	1 693

Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності в Україні

Галузі промисловості	Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності, млн грн	
	Базовий рік	Звітний рік
Промисловість	1 500 518,4	1 765 582,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	181 783,8	229 770,8
Переробна промисловість	1 016 698,3	1 137 055,4
з неї		
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	339 810,0	381 129,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри й інших матеріалів	14 876,6	16 848,6
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	52 998,7	60 516,1
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	56 325,3	58 599,0
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	61 680,9	56 264,6
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	19 648,4	24 966,0
виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	76 381,7	90 069,3
металургійне виробництво. Виробництво готових металевих виробів, крім машин й устаткування	266 398,9	302 872,6
машинобудування, крім ремонту та монтажу машин й устаткування	103 599,7	116 333,5
інші галузі	24 978,1	29 455,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	285 005,4	379 682,0
Забір, очищення та постачання води	17 030,9	19 074,6

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.1

Для обґрунтування необхідності розробки та реалізації регіональних проектів, перш за все, необхідно провести ґрунтовний аналіз промисло-

вого комплексу регіону та визначити галузі його спеціалізації. З цією метою застосовують такі показники:

1) *питома вага* кожної галузі промислового комплексу регіону в загальному обсязі реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності регіону (усі галузі промислового комплексу регіону). *Питома вага* ($ПВ_a$) або частка показника a_i (кожна галузь промислового комплексу регіону) в показнику A_i (загальний обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності в регіоні) визначається таким чином:

$$ПВ_a = \frac{a_i}{A_i} \times 100; \quad (2.1)$$

2) *темпи зростання* (ТЗ) і *темпи приросту* (ТП) обсягів реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності регіону визначаються за такими формулами:

$$ТЗ = \frac{\Pi_i}{\Pi_{i-1}} \times 100, \quad (2.2)$$

$$ТП = \frac{\Pi_i - \Pi_{i-1}}{\Pi_{i-1}} \times 100, \quad (2.3)$$

де Π_i , Π_{i-1} – обсяги реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності регіону, які аналізуються, відповідно, за звітний і базовий роки;

3) *абсолютне відхилення* (АВ) обсягів реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності регіону за аналізований період розраховується таким чином:

$$АВ = \Pi_i - \Pi_{i-1}. \quad (2.4)$$

4) *індекс рівня регіональної спеціалізації галузі* – це відношення питомої ваги галузі в певному регіоні до питомої ваги тієї ж галузі в країні. Він визначається за формулою:

$$S_i^j = \frac{P_i^j}{P^j} / \frac{P_i}{P}, \quad (2.5)$$

де P_i^j – обсяг виробництва і-тої галузі в j-му регіоні (області), грн;

P^j – обсяг виробництва всієї промислової (сільськогосподарської) продукції в j-му регіоні, грн;

P_i – обсяг виробництва в i -тій галузі по країні в цілому, грн;

P – обсяг виробництва всієї промислової (сільськогосподарської) продукції по країні в цілому, грн.

Якщо $S_i^j \geq 1$, то галузь промисловості (сільського господарства) належить до виробництв спеціалізації цього регіону.

Практичне завдання 2.2

Здійснити аналіз стану реалізації державної регіональної демографічної політики України для проведення SWOT-аналізу як основи для розробки регіональних проектів. Використовуючи вихідні дані, необхідно визначити:

1) природний приріст населення, коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності (в тому числі *коефіцієнт дитячої смертності* – співвідношення кількості померлих дітей у віці до 1 року та кількості народженого населення, в проміллі), коефіцієнт природного приросту;

2) міграційне сальдо, коефіцієнт інтенсивності міграції по прибуттю, коефіцієнт інтенсивності міграції по вибуттю та коефіцієнт міграційного приросту.

Дані для розрахунків показників, що характеризують стан реалізації державної регіональної демографічної політики України, наведено в табл. 2.3, табл. 2.4 і табл. 2.5.

Таблиця 2.3

Середня чисельність населення в Україні за аналізований період

Україна та її регіони	Середня чисельність населення, тис. грн	
	базовий рік	звітний рік
1	2	3
Україна	42 844,9	42 672,5
Вінницька	1 606,4	1 596,3
Волинська	1 042,8	1 041,8
Дніпропетровська	3 265,8	3 242,6
Донецька	4 281,2	4 254,6
Житомирська	1 251,7	1 244,0
Закарпатська	1 259,4	1 259,0
Запорізька	1 759,8	1 746,6
Івано-Франківська	1 382,4	1 381,1
Київська	1 730,7	1 733,3
Кіровоградська	976,9	969,5
Луганська	2 212,8	2 200,3

1	2	3
Львівська	2 536,0	2 534,1
Миколаївська	1 161,3	1 154,2
Одеська	2 393,4	2 388,4
Полтавська	1 444,0	1 432,9
Рівненська	1 161,5	1 162,3
Сумська	1 118,3	1 108,9
Тернопільська	1 067,8	1 062,4
Харківська	2 724,9	2 709,9
Херсонська	1 065,1	1 059,0
Хмельницька	1 297,8	1 289,8
Черкаська	1 247,4	1 237,1
Чернівецька	909,9	909,0
Чернігівська	1 050,3	1 039,2
м. Київ	2 897,3	2 916,2

Таблиця 2.4

**Кількість народжених і померлих в Україні
за аналізований період (осіб)**

Україна та її регіони	Базовий рік				Звітний рік			
	кількість народжених	кількість померлих	природний приріст (скорочення) <i>розрахувати</i>	кількість померлих дітей у віці до 1 року	кількість народжених	кількість померлих	природний приріст (скорочення) <i>розрахувати</i>	кількість померлих дітей у віці до 1 року
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Україна	411 783	594 795		3 318	397 039	24 617		2 955
Вінницька	16 427	25 523		120	15 316	13 492		102
Волинська	13 378	13 747		86	13 033	24 617		91
Дніпропетровська	33 425	53 827		289	31 000	53 127		251
Донецька	16 899	39 762		156	19 321	36 808		167
Житомирська	13 725	20 862		102	12 982	20 108		103
Закарпатська	16 788	15 549		180	16 000	15 399		168
Запорізька	16 579	28 066		132	15 664	28 129		104
Івано-Франківська	15 583	17 685		108	14 660	17 221		99
Київська	20 205	28 429		109	19 027	28 193		99
Кіровоградська	9 456	16 197		89	8 859	16 277		84
Луганська	5 340	14 468		56	6 485	14 097		57
Львівська	27 909	32 869		232	27 134	32 263		183

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Миколаївська	11 533	17 874		73	10 781	17 421		88
Одеська	27 416	34 555		229	26 417	33 570		211
Полтавська	13 481	24 498		79	12 476	24 437		74
Рівненська	16 137	14 695		139	15 688	14 483		131
Сумська	9 795	19 013		76	8 822	18 701		58
Тернопільська	10 776	15 253		82	9 974	14 954		52
Харківська	24 939	42 606		248	24 004	42 229		178
Херсонська	11 372	16 591		96	10 769	16 442		108
Хмельницька	13 793	20 448		116	12 743	19 982		86
Черкаська	11 508	20 171		87	10 582	20 267		89
Чернівецька	10 657	11 725		93	10 226	11 513		92
Чернігівська	9 104	19 957		76	8 506	19 235		79
м. Київ	35 558	30 425		265	36 570	30 666		201

Таблиця 2.5

Міграційний рух населення України за аналізований період (осіб)

Україна та її регіони	Усі потоки міграції у базовому році			Усі потоки міграції у звітному році		
	число прибулих ($K_{пр}$)	число вибулих ($K_{виб}$)	міграційне сальдо (МС) <i>розрахувати</i>	число прибулих ($K_{пр}$)	число вибулих ($K_{виб}$)	міграційне сальдо (МС) <i>розрахувати</i>
1	2	3	4	5	6	7
Україна	533 278	519 045		256 808	246 188	
Вінницька	27 829	27 143		5 608	8 113	
Волинська	16 253	16 134		4 523	5 778	
Дніпропетровська	37 594	38 945		11 437	13 783	
Донецька	16 662	25 901		5 775	9 376	
Житомирська	19 783	21 063		12 813	12 754	
Закарпатська	6 103	7 754		3 311	4 293	
Запорізька	17 890	18 687		3 893	5 582	
Івано-Франківська	18 873	16 972		9 191	9 067	
Київська	35 554	24 329		25 078	13 676	
Кіровоградська	14 898	15 586		8 398	8 374	
Луганська	5 974	11 608		1 470	3 957	
Львівська	31 499	30 164		31 031	26 049	
Миколаївська	14 023	13 817		6 067	7 508	
Одеська	25 781	24 795		17 896	14 516	
Полтавська	23 735	22 745		12 591	12 750	
Рівненська	19 812	20 594		7 629	7 882	
Сумська	18 334	19 308		15 099	13 947	
Тернопільська	15 263	15 013		3 393	4 930	
Харківська	40 549	35 568		17 915	17 118	

1	2	3	4	5	6	7
Херсонська	12 646	12 947		3 061	4 095	
Хмельницька	22 350	22 524		5 717	7 623	
Черкаська	18 680	18 868		5 072	7 145	
Чернівецька	10 548	9 552		2 777	3 263	
Чернігівська	16 538	16 383		7 092	7 926	
м. Київ	46 107	32 645		29 971	16 683	

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.2

Стан реалізації державної регіональної демографічної політики країни визначають показники, що характеризують інтенсивність і результати природного руху населення:

1) *природний приріст (скорочення) населення (Π_n)* визначається як різниця між кількістю народжених протягом аналізованого періоду й кількістю померлих. Отримані результати природного приросту регіонів за роками необхідно внести відповідно в стовпчик 4 і стовпчик 8 табл. 2.4;

2) *коефіцієнт народжуваності ($K_{нар}$)* розраховується в проміллі (‰) за наступною формулою:

$$K_{нар} = \frac{Ч_{нар}}{Ч_{сер}} \times 1\,000, \quad (2.6)$$

де $Ч_{нар}$ – кількість народжених протягом аналізованого періоду, осіб;

$Ч_{сер}$ – середньорічна чисельність населення, осіб;

3) *коефіцієнт смертності ($K_{пом}$)* розраховується в проміллі (‰) за наступною формулою:

$$K_{пом} = \frac{Ч_{пом}}{Ч_{сер}} \times 1\,000, \quad (2.7)$$

де $K_{пом}$ – кількість померлих протягом аналізованого періоду, осіб;

4) *коефіцієнт природного приросту ($K_{п.п.}$)* розраховується в проміллі (‰) за наступною формулою:

$$K_{п.п.} = \frac{Ч_{нар} - Ч_{пом}}{Ч_{сер}} \times 1\,000 \text{ або } K_{п.п.} = K_{нар} - K_{пом} \quad (2.8)$$

Середньорічна чисельність населення ($Ч_{сер}$) розраховується за формулою:

$$Ч_{сер} = \frac{Ч_{п.р.} + Ч_{к.р.}}{2}, \quad (2.9)$$

де $Ч_{п.р.}$, $Ч_{к.р.}$ – відповідно чисельність населення на початок і на кінець аналізованого періоду, осіб;

Показники, що характеризують інтенсивність і результати міграційного (механічного) руху населення (показники оцінки міграційних процесів):

1) *коефіцієнт інтенсивності міграції по прибуттю* ($К_{інт.м.пр}$) розраховується за наступною формулою:

$$К_{інт.м.пр} = \frac{К_{пр}}{Ч_{сер}} \times 10\,000, \quad (2.10)$$

де $К_{пр}$ – кількість прибулих протягом аналізованого періоду, осіб;

2) *коефіцієнт інтенсивності міграції по вибуттю* ($К_{інт.м.виб}$) розраховується за наступною формулою:

$$К_{інт.м.виб} = \frac{К_{виб}}{Ч_{сер}} \times 10\,000, \quad (2.11)$$

де $К_{виб}$ – кількість вибулих протягом аналізованого періоду, осіб;

3) *міграційне сальдо* (МС) визначається як різниця між кількістю прибулого населення й кількістю вибулого населення за аналізований період (значення може бути позитивним і від'ємним), а також за такою формулою:

$$МС = П_{заг} - П_{п}, \quad (2.12)$$

де $П_{заг}$ – загальний приріст населення території за рік (різниця між чисельністю населення на кінець року й чисельністю населення на початок року);

$П_{п}$ – природний приріст населення.

Отримані результати міграційного сальдо регіонів за роками необхідно внести відповідно в стовпчик 4 і стовпчик 7 табл. 2.5;

4) коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) ($K_{м.пр}$) розраховується за наступною формулою:

$$K_{м.пр} = \frac{K_{пр} - K_{виб}}{Ч_{сер}} \times 10\,000 \text{ або } K_{м.пр} = K_{пр} - K_{виб}. \quad (2.13)$$

Виходячи з отриманих результатів ґрунтовного аналізу стану реалізації державної регіональної демографічної політики, необхідно зробити рейтинг регіонів України за кожною групою показників, а також побудувати графіки та зробити обґрунтовані висновки.

Тема 3. Управління проектами у діяльності регіональних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо управління життєвим циклом регіонального проекту, застосування сучасних методів розробки і впровадження регіональних стратегій як інструменту управління регіональними проектами, а також обґрунтування ролі регіональних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в цьому процесі.

У результаті засвоєння теми в студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності:* здатність ідентифікації та розроблення регіональних проектів; застосовувати сучасні методи розробки і впровадження регіональних стратегій як інструменту управління регіональними проектами, а також обґрунтовувати роль регіональних органів державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування в цьому процесі і надавати рекомендації цим органам влади щодо ефективної реалізації регіональних проектів у взаємодії з бізнесом.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Світовий досвід управління регіональними проектами в місцевих державних адміністраціях й органах місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується розкриття питання одному студенту за наступним планом:

1) надати теоретичний матеріал щодо трактування понять "регіональний проект" і "проект регіонального розвитку". Крім того, здійснити порівняльний аналіз цих понять, використовуючи літературні джерела та нормативно-правові документи;

2) підготувати теоретичний і практичний матеріал на основі використання літературних джерел зарубіжних авторів щодо досвіду управління регіональними проектами в місцевих державних адміністраціях й органах місцевого самоврядування інших країн світу.

Для цього рекомендується використовувати форму табл. 3.1, в якій можна здійснити порівняльний аналіз процесу управління регіональними проектами в місцевих державних адміністраціях й органах місцевого самоврядування в окремих країнах світу, а також виявити його особливості.

На основі аналізу особливостей процесу управління регіональними проектами в органах влади на регіональному рівні, що зазначені в табл. 3.1, обґрунтувати доцільність їх використання в Україні.

Базуючись на зазначеній вище інформації, обґрунтуйте шляхи впровадження передового зарубіжного досвіду щодо управління проектами регіонального розвитку в органах влади (наведіть приклади).

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз процесу управління регіональними проектами в місцевих державних адміністраціях й органах місцевого самоврядування в окремих країнах світу

Країни	Етапи управління регіональними проектами	Особливості процесу управління регіональними проектами та його основних етапів	Елементи процесу управління регіональними проектами, які можна запозичити для вітчизняної практики проектної діяльності в органах влади
Великобританія			
Німеччина			
Польща			
Російська Федерація			
США			
Франція			
Швеція			

Питання 2. Повноваження місцевих державних адміністрацій й органів місцевого самоврядування щодо координації процесу управління регіональними проектами в умовах децентралізації влади

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студенту за наступним планом:

1) визначити й проаналізувати сутність понять "повноваження", "компетенції", "централізація", "децентралізація", "деконцентрація";

2) здійснити аналіз розподілу повноважень між регіональними органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо координації процесу управління регіональними проектами в Україні та деяких європейських країнах (рекомендується взяти до уваги декілька європейських країн, наприклад, з тих, що наведені в табл. 3.1);

3) навести конкретні приклади (наслідки) ефективної та неефективної координації управління регіональними проектами в процесі взаємодії між органами державної виконавчої влади й органами місцевого самоврядування в Україні та європейських країнах.

Творче завдання 3.1

Виходячи з ситуації, що склалася на описаній нижче території, та ґрунтуючись на її наявному природно-ресурсному потенціалі, необхідно розробити концепцію регіонального проекту (табл. 3.2), який би врахував комплексний підхід до створення системи вироблення та збуту сільськогосподарської продукції.

Опис території для розробки концепції регіонального проекту:

Дубравський район – територія в центрі Дніпровської області. Районний центр – місто Дубравськ (усі назви умовні). До складу району входять три об'єднані територіальні громади (ОТГ), новостворені згідно зі Законом України "Про об'єднання територіальних громад", які об'єднують 10 населених пунктів: Дубравська ОТГ, до складу якої увійшло місто Дубравськ та 2 колишні сільські громади; Лубнівська ОТГ у складі чотирьох колишніх сільських громад; Норківська ОТГ у складі трьох колишніх сільських громад. Населення району становить понад 34,5 тис. осіб.

Важливими ресурсами для економічного розвитку району є добротні землі з потрібною для вирощування овочів структурою ґрунтів, наявність

значної кількості невеликих природних водоймищ. Це зумовлює потенційні конкурентні переваги для відновлення агропромислового комплексу території. Проте ситуація характеризується наступним. На території району в Лубнівській ОТГ розташоване приватне тепличне господарство, яке знаходиться в занепаді унаслідок високої собівартості продукції та низького попиту на неї. З 12 існуючих теплиць експлуатуються лише 3, які нерегулярно постачають продукцію на міський ринок, що знаходиться на відстані 17 км. Дорога до міста перебуває в занедбаному стані, тому доставка продукції на ринок вимагає значного часу та підвищених експлуатаційних витрат. Складське приміщення для зберігання овочевої продукції на сьогоднішній день не функціонує внаслідок високих енергетичних витрат на його експлуатацію. У безпосередній близькості до тепличного господарства, але на території сусідньої Норківській ОТГ, розташовані п'ять невеликих водоймищ. В одному з них організовано приватне господарство з вирощування риби столових сортів, яке функціонує з вкрай низьким рівнем рентабельності, постачаючи рибу на міський ринок та в міський універсам невеликими партіями, користуючись тією самою дорогою до міста. У безпосередній близькості до тепличного та рибного господарств (у радіусі приблизно 4 – 6 км) спостерігається концентрація сільських поселень Дубравського району та прилеглих районів, що призвело до формування декількох стихійних ринків, де населення торгує продукцією домогосподарств.

Таблиця 3.2

Форма для розробки концепції регіонального проекту

" _____ "

(назва проекту)

Складові концепції регіонального проекту	Опис
1	2
Проблема, на розв'язання якої спрямований проект, з урахуванням інтересів зацікавлених сторін	
Альтернативи розв'язання проблеми	
Обґрунтування вибору базової альтернативи (критерії вибору / базова альтернатива)	
Продукт й очікувані результати проекту	
Мета проекту та завдання щодо її досягнення	
Цільові групи (на яку категорію населення спрямовані результати проекту)	
Залучені організації (інвестори, бізнес, влада, інші)	

1	2
Опис необхідних ресурсів проекту	
Потенційні ризики, шляхи запобігання, орієнтовні витрати	
Орієнтовний бюджет проекту за джерелами фінансування	
Готовність проекту до реалізації (наявність повного пакету документів)	

Творче завдання 3.2

Заповніть порожні блоки, що наведені на схемі (рис. 3.1), основними завданнями структуризації регіонального проекту.

Для заповнення порожніх блоків, що наведені на рис. 3.1, необхідно детально вивчити літературні джерела в списку літератури за цією темою.

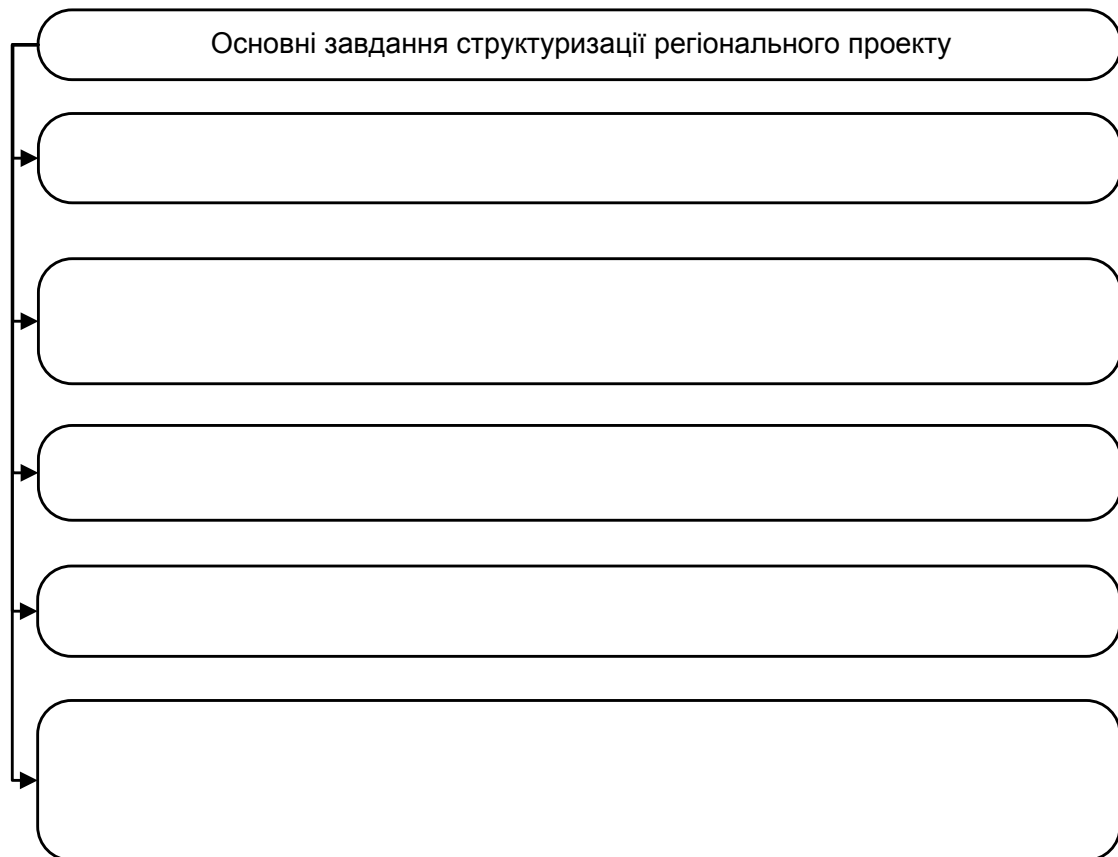

Рис. 3.1. Основні завдання структуризації регіонального проекту

Методичні рекомендації до виконання творчого завдання 3.2

Для заповнення порожніх блоків, що наведені на рис. 3.1, необхідно детально вивчити літературні джерела в списку літератури за цією темою.

Змістовий модуль 2

Практичні аспекти реалізації регіональних проектів

Тема 4. Оцінювання ресурсного потенціалу регіону в процесі розроблення регіональних проектів

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань і формування професійних компетентностей щодо оцінювання природних ресурсів і визначення інтегрального природно-ресурсного потенціалу регіону в процесі розробки регіональних проектів, визначення напрямів ефективної реалізації регіональних проектів з урахуванням раціонального використання внутрішніх ресурсів території регіону, а також розроблення пропозицій регіональним органам державної влади й органам місцевого самоврядування відносно реалізації програм і проектів регіонального розвитку в умовах використання обмежених ресурсів.

У результаті засвоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі професійні компетентності:* здатність надавати економічну оцінку природних ресурсів і визначати інтегральний природно-ресурсний потенціал регіону в процесі розробки регіональних проектів; обґрунтовувати шляхи ефективної реалізації регіональних проектів, базуючись на раціональному використанні ресурсів території регіону (природних, трудових тощо); надавати рекомендації регіональним органам публічної влади щодо реалізації програм і проектів регіонального розвитку в умовах використання обмежених ресурсів.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Ресурсозбереження як головний напрям розробки регіональних проектів у сфері природокористування.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

1) дати визначення поняттю "ресурсозбереження" та визначити роль ресурсозбереження в процесі розробки проектів регіонального розвитку;

2) визначити шляхи ресурсозбереження щодо кожного з видів природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, рекреаційних тощо) та навести реальні приклади їх використання на території регіону, зокрема, в регіональних проектах;

3) запропонувати нові (свої чи ті, що вже існують, але ще не використовуються) шляхи ресурсозбереження щодо кожного з видів природних ресурсів і навести приклади їх використання при розробці проектів регіонального розвитку.

Питання 2. Необхідність і сутність проведення економічного оцінювання природних ресурсів регіону в процесі розроблення та реалізації регіональних проектів.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

1) перелічити види економічних оцінок природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, рекреаційних тощо);

2) розкрити сутність витратного і рентного підходів до оцінки природних ресурсів;

3) довести різницю між витратним і рентним підходами до оцінки природних ресурсів як з точки зору проведення розрахунків, так і з боку правильності (зручності й ефективності) використання в процесі розробки регіональних проектів.

Питання 3. Розробка проектів регіонального розвитку, що спрямовані на підвищення рівня та якості життя населення регіону.

Методичні рекомендації до розкриття питання 3

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

1) визначити показники, які характеризують рівень і якість життя населення регіону;

2) на основі реальних статистичних даних конкретного регіону України розрахувати зазначені показники та визначити рівень і якість життя його населення;

3) використовуючи форму табл. 3.2, розробити концепцію регіонального проекту, який би сприяв підвищенню рівня та якості життя населення регіону.

Практичне завдання 4.1

Для розробки регіонального проекту у сфері природокористування розрахуйте розмір орендної плати за наданий в оренду водний об'єкт (ставок), використовуючи літературні джерела в списку літератури за цією темою та наступні вихідні дані:

- фіксована середня плата за надані в оренду водні об'єкти – 100 грн;
- мета надання водного об'єкта – рибогосподарські потреби;
- місцезнаходження водного об'єкта – за межами населених пунктів;
- тип водного об'єкта за розміщенням – русловий, з можливістю регулювання;
- середня глибина водного об'єкта – від 1,5 до 2,5 м;
- відсоток заростання водного об'єкта – до 30 %;
- площа водного об'єкта – 10 гектарів.

Додаткові вихідні дані для розрахунку розміру орендної плати за наданий в оренду водний об'єкт (ставок) наведено у табл. 4.1 – 4.6.

Таблиця 4.1

Значення коефіцієнта, який враховує ціль використання водного об'єкта (K_1)

Цілі надання водного об'єкта	Значення коефіцієнта
Лікувальні	2,0
Рекреаційні	1,5
Рибогосподарські потреби	1,2
Культурно-оздоровчі	1,0
Спортивні і туристичні	0,7
Науково-дослідні роботи	0,5

Таблиця 4.2

Значення коефіцієнта, який враховує тип водного об'єкта (K_2)

Тип водного об'єкта	Значення коефіцієнта
Водосховище	1,0
Ставок	1,1
Озеро	1,2
Замкнена природна водойма	1,2

Під час надання водного об'єкта в оренду для двох і більше цілей для розрахунку розміру плати застосовується найбільше значення K_1 .

Таблиця 4.3

Значення коефіцієнта, який враховує місцезнаходження водного об'єкта (K_3)

Місцезнаходження водного об'єкта	Значення коефіцієнта
У межах м. Києва	10,0
У межах обласних центрів, міст Сімферополя та Севастополя	5,0
У межах районних центрів і міст	2,0
У межах інших населених пунктів	1,0
За межами населених пунктів	1,5

Таблиця 4.4

Значення коефіцієнта, який враховує можливість регулювання водного об'єкта (K_4)

Тип водного об'єкта за розміщенням	З можливістю регулювання	Без можливості регулювання
Русловий	1,2	1,1
Нерусловий (у тому числі озера)	1,2	1,0

Таблиця 4.5

Значення коефіцієнта, який враховує глибину водного об'єкта (K_5)

Середня глибина водного об'єкта при нормальному підпірному рівні	Значення коефіцієнта
Від 1,5 до 2,5 м	1,2
До 1,5 м або понад 2,5 м	1,0

Таблиця 4.6

Значення коефіцієнта, який враховує заростання водного об'єкта вищою рослинністю (K_6)

Відсоток заростання водного об'єкта	Значення коефіцієнта
До 30	1,2
Від 30 до 60	1,0
Понад 60	0,7

За розрахунками зробити висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.1

Методика визначення розміру плати за надані в оренду водні об'єкти затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Ця Методика визначення розміру плати за надані в оренду водні об'єкти є обов'язковою для застосування органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування при укладанні ними договорів оренди водних об'єктів.

У процесі розробки проектів регіонального розвитку теж слід використовувати зазначену Методику визначення розміру плати за надані в оренду водні об'єкти для обґрунтування бюджету проекту (наприклад, при розрахунку витрат на оренду водних об'єктів).

Відповідно до Методики визначення розміру плати за надані в оренду водні об'єкти, розрахунок розміру орендної плати за надані в оренду водні об'єкти здійснюється за формулою:

$$\Pi_o = \Phi_n \times K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6 \times S, \quad (4.1)$$

де Π_o – розмір плати за наданий в оренду водний об'єкт (у грн за рік);

Φ_n – фіксована, середньозважена величина орендної плати по Україні станом на 01 січня 2013 року (100 грн за 1 га площі водного дзеркала);

K_1 – коефіцієнт, який враховує мету використання водного об'єкта (див. табл. 4.1);

K_2 – коефіцієнт, який враховує тип водного об'єкта (див. табл. 4.2);

K_3 – коефіцієнт, який враховує місцезнаходження водного об'єкта (див. табл. 4.3);

K_4 – коефіцієнт, який враховує можливість регулювання водного об'єкта (див. табл. 4.4);

K_5 – коефіцієнт, який враховує глибину водного об'єкта (див. табл. 4.5);

K_6 – коефіцієнт, який враховує заростання водного об'єкта вищою рослинністю (див. табл. 4.6);

S – площа водного дзеркала при нормальному підпірному рівні, га.

Практичне завдання 4.2

Для обґрунтування можливості розробки регіонального проекту проведіть аналіз використання водних ресурсів регіону у звітному й попередньому

роках, а також проаналізуйте частку сільськогосподарських і виробничих потреб у загальному обсязі використання свіжої води в регіоні. Для проведення зазначеного аналізу використовуйте дані, що представлено у табл. 4.7.

Таблиця 4.7

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Усього використано свіжої води у регіоні, млн м ³	283,0	286,8
у тому числі на потреби:		
господарсько-питні	143	143,2
виробничі	101	104,2
сільськогосподарські	5	4,7
Зрошення	2	2,7
інші	32	32
Середня чисельність населення регіону, осіб	2 743 300	2 740 800
Обсяги виробництва промислової продукції, млн грн	60 381,1	62 381,9
Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, млн грн	223 100,0	308 100,0

За розрахунками зробити висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.2

Потреби води в сільському господарстві – це використання води у зрошувальному землеробстві та меліорації (сільськогосподарські й потреби на зрошення), для водозабезпечення сіл, селищ, населених пунктів (господарсько-питні).

Потреби в промисловому виробництві (виробничі потреби) – це охолодження агрегатів і механізмів, забезпечення санітарно-гігієнічних умов тощо.

Частка сільськогосподарських і виробничих потреб у загальному обсязі використання свіжої води у регіоні визначається на основі використання показника "питома вага" (у %) за формулою (2.1).

Розрахунок частки сільськогосподарських і виробничих потреб у загальному обсязі використання свіжої води в регіоні рекомендується здійснювати в табл. 4.8.

Розрахунок частки сільськогосподарських і виробничих потреб у загальному обсязі використання свіжої води в регіоні

Потреби у воді	Питома вага, %	
	попередній рік	звітний рік
Сільськогосподарські потреби		
Виробничі потреби		
Інші потреби		
Загальний обсяг використаної свіжої води в регіоні	100	100

Для економічної оцінки водних ресурсів у процесі розробки регіональних проектів використовують такі показники:

– коефіцієнт загальної водомісткості ($K_B^{заг}$):

$$K_B^{заг} = \frac{Q_B}{Ч}, \quad (4.2)$$

де Q_B – загальний обсяг води для потреб території, м³;

$Ч$ – чисельність населення території, осіб;

– коефіцієнт водомісткості у комунально-побутовій сфері ($K_B^{КПС}$):

$$K_B^{КПС} = \frac{Q_{КПС}}{Ч}, \quad (4.3)$$

де $Q_{КПС}$ – обсяг води для потреб комунально-побутової сфери на території, м³;

– коефіцієнт водомісткості в промисловому виробництві ($K_B^{пр.вир.}$):

$$K_B^{пр.вир.} = \frac{Q_{пр.вир.}}{Q_{вир.}}, \quad (4.4)$$

де $Q_{пр.вир.}$ – обсяг води для промислових потреб на території, м³;

$Q_{вир.}$ – обсяг виробництва продукції, грн;

– коефіцієнт водомісткості в сільськогосподарському виробництві ($K_B^{с/г вир.}$):

$$K_B^{с/г вир.} = \frac{Q_{с/г вир.}}{Q_{с/г}}, \quad (4.5)$$

де $Q_{с/г вир.}$ – обсяг води для сільськогосподарських потреб на території, м³;

$Q_{с/г}$ – обсяг вирощеної (виробленої) сільськогосподарської продукції, грн.

Розрахунок наведених вище показників дозволить здійснити економічну оцінку водних ресурсів регіону та виявити раціональність споживання свіжої води в регіоні з метою обґрунтування можливостей розробки регіональних проектів.

Практичне завдання 4.3

Для обґрунтування можливості розробки регіонального проекту проведіть аналіз використання лісових ресурсів регіону у звітному й попередньому роках на основі даних табл. 4.9 і показника регіонального нормативу оптимальної лісистості території (15 %). Зробіть висновки.

Таблиця 4.9

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Загальна територія регіону, тис. га	3 141,8	3 141,8
у тому числі землі лісогосподарського призначення, що вкриті лісовою рослинністю	378,3	374,1
Загальний запас деревини за звітний період, млн м ³	68,3	65,4
Середня чисельність населення регіону, осіб	2 743 300	2 740 800

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.3

Аналіз використання лісових ресурсів регіону здійснюється з використанням таких показників:

1) *площа загального лісового фонду*, що характеризує загальну площу території, яка покрита лісом (у тис. га);

2) *коефіцієнт лісистості території (K_л)*, який розраховується за формулою:

$$K_{л} = \frac{S_{л}}{S_{заг}} \times 100, \quad (4.6)$$

де S_л – площа землі, що покрита лісом, км² (або у тис. га);

S_{заг} – загальна площа території, км² (або у тис. га).

Отримане значення показника порівнюють зі значенням показника регіонального нормативу оптимальної лісистості території (15 %);

3) *питомі запаси деревини на душу населення* ($Z_{дер}$), які розраховуються за формулою:

$$Z_{дер} = \frac{Q_{дер}}{Ч_{сер}}, \quad (4.7)$$

де $Q_{дер}$ – обсяг запасів деревини території, м³;

$Ч_{сер}$ – середня чисельність населення території, осіб.

Розрахунок наведених вище показників дозволить здійснити аналіз можливостей ефективного управління лісовими ресурсами території (регіону) і стане основою для розробки регіональних проектів.

Творче завдання 4.1

Заповніть порожні блоки, що наведені на схемі (рис. 4.1), визначеннями і складовими елементами природно-ресурсного потенціалу регіону в умовах здійснення проектної діяльності.

Рис. 4.1. **Визначення і склад природно-ресурсного потенціалу регіону в умовах здійснення проектної діяльності**

Методичні рекомендації до виконання творчого завдання 4.1

Для заповнення порожніх блоків, що наведені на рис. 4.1, необхідно детально вивчити літературні джерела в списку основної та додаткової літератури за цією темою.

Тема 5. Регіональні стратегії як інструмент управління проектами у сфері регіонального розвитку

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань і формування професійних компетентностей щодо здійснення стратегічного планування як процесу цілеспрямованого розвитку регіону, підготовки та розроблення регіональних стратегій розвитку як інструменту управління проектами у сфері регіонального розвитку, проведення моніторингу та реалізації впроваджених регіональних стратегій розвитку в Україні, надання рекомендацій органам державної влади й органам місцевого самоврядування щодо розроблення регіональних стратегій розвитку в Україні для забезпечення процесу управління проектами на мезорівні.

У результаті засвоєння теми в студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності*: здатність здійснювати стратегічне планування регіону; здатність здійснювати підготовку й розроблення регіональних стратегій розвитку для забезпечення процесу управління проектами на мезорівні; здатність проводити моніторинг і реалізацію впроваджених регіональних стратегій розвитку в країні; здатність надавати обґрунтовані пропозиції та рекомендації органам державної влади й органам місцевого самоврядування щодо розроблення регіональних стратегій розвитку в Україні як інструменту управління проектами у сфері регіонального розвитку.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Сутність регіональних стратегій та основні етапи їх розроблення як інструменту управління проектами у сфері регіонального розвитку.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується розкриття питання одному студенту за таким планом:

1) надати теоретичний матеріал щодо сутності, основних ознак й етапів розроблення стратегії регіонального розвитку;

2) охарактеризувати зв'язок (двосторонній) між національним і місцевим (децентралізованим) рівнями в процесі розроблення та реалізації регіональних стратегій розвитку території;

3) надати теоретичний матеріал щодо переліку та сутності факторів, що впливають на процес розроблення регіональних стратегій розвитку території, а також визначити, які з цих факторів найбільше / найменше впливають на цей процес (пропонується брати до уваги фактори внутрішнього та зовнішнього середовища);

4) надати характеристику процесу організації роботи щодо підготовки стратегічних програмних документів, зокрема, регіональних стратегій розвитку, для їх використання в практичній діяльності державного службовця та службовця органу місцевого самоврядування.

Питання 2. Регіональні інвестиційні проекти та показники економічної ефективності інвестицій у регіонах України.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студенту за таким планом:

1) надати інформацію щодо наявних і потенційних регіональних інвестиційних проектів, дати їм характеристику;

2) на прикладі конкретного регіонального інвестиційного проекту здійснити аналіз його ефективності для соціально-економічного розвитку території;

3) здійснити аналіз (виявити позитивні та негативні сторони) доцільності залучення вітчизняних й іноземних інвестицій у різні проекти у сфері регіонального розвитку для забезпечення нормального функціонування регіональної господарської системи.

Питання 3. Проведення моніторингу й оцінювання реалізації впроваджених регіональних стратегій розвитку в Україні як інструменту управління проектами у сфері регіонального розвитку.

Методичні рекомендації до розкриття питання 3

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

1) надати інформацію щодо сутності, основних завдань моніторингу й оцінювання регіональних стратегій розвитку, а також ключових етапів процедури проведення моніторингу та реалізації впроваджених регіональних стратегій розвитку;

2) охарактеризувати основні види завдань моніторингу й оцінювання регіональних стратегій розвитку (навести конкретні приклади щодо можливості застосування окремих видів моніторингу й оцінювання);

3) надати відмітні характеристики моніторингу й оцінювання регіональних стратегій розвитку (навести конкретні приклади). Для цього пропонується заповнити табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Відмітні характеристики моніторингу та оцінювання регіональних стратегій розвитку

Відмітні характеристики моніторингу регіональних стратегій розвитку	Відмітні характеристики оцінювання результатів регіональних стратегій розвитку	Приклади застосування
...
...

4) надати інформацію щодо основних вимірюваних показників (індикаторів), які "інформуватимуть" про перебіг реалізації тієї чи іншої регіональної стратегії розвитку;

5) визначити основні джерела для проведення моніторингу й оцінювання регіональних стратегій розвитку (навести конкретні приклади для обраного регіону);

6) перелічити та здійснити детальну характеристику основних складових підсумкового звіту про результати реалізації регіональної стратегії розвитку (навести приклади виконавців складання підсумкового звіту про результати реалізації регіональної стратегії).

Практичне завдання 5.1

Здійснити прогнозування регіональної структури інвестицій в основний капітал в країні.

Вихідні дані в базовому році подано в табл. 5.2, а в прогнозованому році – в табл. 5.3. Обсяги інвестицій в основний капітал за регіонами країни в базовому році подано в табл. 5.4 (стовпчик 2). Експертна оцінка регіональної структури інвестицій в основний капітал у прогнозованому році наведена в табл. 5.4 (стовпчик 4).

Таблиця 5.2

Вихідні дані для розрахунків (базовий рік)

Показники	Значення показників
Валовий внутрішній продукт (ВВП _{t-1}), млн грн	1 454 900
Інвестиції в основний капітал (КВ _{t-1}), млн грн	247 891,6
Частка інвестицій в основний капітал у ВВП (К _{t-1}), %	

Таблиця 5.3

Вихідні дані для розрахунків у прогнозованому році (на основі експертних оцінок)

Показники	Значення показників
Зростання ВВП у прогнозованому році порівняно з базовим роком, %	5,5
Величина ВВП у прогнозованому році (ВВП _t), млн грн	
Коефіцієнт зростання частки інвестицій в основний капітал у ВВП прогнозованого року	1,065
Частка інвестицій в основний капітал у ВВП прогнозованого року (К _t)	
Інвестиції в основний капітал у прогнозованому році (КВ _t), млн грн	

Таблиця 5.4

Прогнозування регіональної структури інвестицій в основний капітал

Україна та її регіони	Обсяг інвестицій в основний капітал за регіонами у базовому році, млн грн	Регіональна структура інвестицій у базовому році, % (К _{p(t-1)i})	Експертна оцінка зміни регіональної структури інвестицій у прогнозованому році, %	Прогноз обсягу інвестицій за регіонами у прогнозованому році, млн грн (КВ _{p(t)i})
1	2	3	4	5
Україна	247 891,6		100,00	
Вінницька	5 757,5		2,05	
Волинська	3 104,6		1,50	

1	2	3	4	5
Дніпропетровська	20 456,3		9,50	
Донецька	26 939,6		13,00	
Житомирська	2 755,3		2,00	
Закарпатська	2 331,4		2,00	
Запорізька	6 271,3		7,00	
Івано-Франківська	4 531,7		2,00	
Київська	19 462,7		4,00	
Кіровоградська	3 039,5		1,50	
Луганська	11 110,9		5,00	
Львівська	8 803,2		5,00	
Миколаївська	4 603,8		2,00	
Одеська	10 415,4		4,00	
Полтавська	8 398,8		6,00	
Рівненська	2 673,3		2,25	
Сумська	2 496,0		2,25	
Тернопільська	2 830,6		2,00	
Харківська	8 435,0		7,00	
Херсонська	1 934,2		1,00	
Хмельницька	3 144,0		2,00	
Черкаська	3 041,0		1,50	
Чернівецька	2 127,2		1,00	
Чернігівська	2 586,8		1,45	
м. Київ	64 072,4		10,00	

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.1

Прогнозування регіональної структури інвестицій в основний капітал є необхідним етапом розроблення регіональних інвестиційних проектів. Це прогнозування здійснюється за такими етапами:

1) розрахувати частку інвестицій в основний капітал у ВВП (K_{t-1}) у базовому році (визначити питому вагу інвестицій в основний капітал в обсязі ВВП України за формулою (2.1). Отриманий результат занести в рядок 3 табл. 5.2;

2) розрахувати обсяг ВВП у прогнозному періоді (ВВП_t) (обсяг ВВП корегується на відсоток зростання). Отриманий результат занести в рядок 2 табл. 5.3;

3) визначити частку інвестицій в основний капітал (K_t) у ВВП у прогностному році за такою формулою:

$$K_t = \frac{K_{t-1}}{100} \times 1,065, \quad (5.1)$$

де 1,065 – коефіцієнт зростання частки інвестицій в основний капітал у ВВП прогностного року.

Отриманий результат занести в рядок 4 табл. 5.3;

4) розрахувати обсяг інвестицій в основний капітал у прогностному періоді в цілому по Україні (KB_t) за такою формулою:

$$KB_t = ВВП_t \times K_t. \quad (5.2)$$

Отриманий результат занести в рядок 5 табл. 5.2.

На основі даних, представлених у табл. 5.2 і табл. 5.3, заповнити табл. 5.4;

5) визначити регіональну структуру інвестицій в основний капітал у базовому році ($K_{p(t-1)i}$) (визначити питому вагу інвестицій в основний капітал кожного регіону в загальному обсязі інвестицій в основний капітал України) за такою формулою:

$$K_{p(t-1)i} = \frac{KB_{p(t-1)i}}{KB_{t-1}} \times 100, \quad (5.3)$$

де $KB_{p(t-1)i}$ – інвестиції в основний капітал у базовому році в i -му регіоні.

Отримані дані занести у стовпчик 3 табл. 5.4;

6) здійснити прогноз обсягу інвестицій в основний капітал за регіонами України ($KB_{p(t)i}$) за такою формулою:

$$KB_{p(t)i} = KB_t \times \frac{K_{p(t)i}}{100}. \quad (5.4)$$

Отримані дані занести у стовпчик 5 табл. 5.4.

На основі отриманих результатів зробити обґрунтовані висновки щодо розроблення регіональних інвестиційних проектів у регіонах України, а також побудувати графік, що висвітлює тенденції зміни обсягу інвестицій в основний капітал за регіонами країни.

Рекомендована література

Основна

1. Інструменти регіонального розвитку в Україні : навч. посіб. / О. В. Берданова та ін. ; за ред. В. М. Вакуленка, О. В. Берданової. – Київ : НАДУ, 2013. – 286 с.
2. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком : монографія / В. В. Мамонова. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2006. – 196 с.
3. Рач В. А. Управління проектами: практичні аспекти реалізації стратегій регіонального розвитку : навч. посіб. / В. А. Рач, О. В. Россошанська, О. М. Медведєва ; за ред. В. А. Рача. – Київ : К.І.С., 2010. – 276 с.
4. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – Київ : НАДУ, 2014. – 512 с.
5. Регіонально-адміністративний менеджмент : навч. посіб. / [О. Ю. Амосов, В. В. Мамонова, Ю. О. Куц та ін.] ; за заг. ред. докт. держ. упр., проф. В. В. Мамонової. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2010. – 188 с.
6. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону : практичн. посібн. / Б. Боврон, А. Вігода, Г. Девідсон та ін. ; за ред. І. Санжаровського. – Київ : К.І.С., 2008. – 214 с.
7. Управління проектами : підручник / за заг. ред. Л. В. Ноздріної. – Київ : ЦУЛ, 2010. – 432 с.
8. Управління проектно-орієнтованими організаціями : навч. посіб. / укл. Н. Л. Гавкалова, М. В. Грузд, Т. А. Власенко, В. І. Мельник, Г. М. Шумська / за заг. ред. д.е.н., проф. Гавкалової Н. Л. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 505 с.

Додаткова

9. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – С. 23.
10. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2010. – 255 с.
11. Конституція України. – Київ : Преса України, 1996. – 80 с.

12. Магданов П. В. Підхід до організації стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону / П. В. Магданов, В. Ю. Падей // Мистецтво управління. – 2011. – № 4. – С. 5–19.

13. Мельник Ю. Проблеми формування регіональних стратегій в контексті сталого розвитку / Ю. Мельник // Вісник СумДУ : зб. наук. праць. – Сер. "Економіка". – Суми : СумДУ, 2008. – С. 89–95.

14. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – С. 409.

15. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18. – С. 9. – Ст. 470.

16. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 101. – С. 15.

17. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25 травня 2001 року № 341 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 983.

18. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170.

19. Про місцеві державні адміністрації : Закон України № 586-XIV від 9 квітня 1999 року // Офіц. вісник України. – 1999. – № 18. – С. 190.

20. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України 452/97-ВР від 15.07.1997 р. // Офіційний вісник України. – 1997. – № 29. – С. 8.

21. Регіональна економіка : підручник / за заг. ред. проф. Н. Л. Гавкалової. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 464 с.

22. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи. – Київ : НІСД, 2012. – 56 с.

23. Сич Н. А. Проект як інструмент вирішення соціально-економічних проблем території / Н. А. Сич // Управління сучасним містом. – 2009. – № 4. – С. 67–74.

24. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) "Шляхом європейської інтеграції" / Авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін.-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – Київ : ІОЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

Інформаційні ресурси

25. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.portal.rada.gov.ua>.

26. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та розвитку. – Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua>.

27. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

28. Про затвердження Методики визначення розміру плати за надані в оренду водні об'єкти від 28.05.2013 р. № 236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0986-13>.

29. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку : Наказ Міністерства економіки з питань європейської інтеграції України № 224 від 29.07.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakoncom/document/spart09/inx09341.htm>.

30. Словник з регіональної політики // Офіційний сайт Інституту регіональних та євро інтеграційних досліджень "ЄвроРегіо Україна". – Режим доступу : <http://www.eri.org.ua/sndex.php?page=883>.

31. Тесленок І. М. Особливості формування і реалізації регіональних проектів [Електронний ресурс]. / І. М. Тесленок, М. І. Замаєнко. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_PDF/drep_2013_6_13.pdf.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Методологічні основи та ресурсне забезпечення управління проектами у сфері регіонального розвитку.....	5
Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни "Управління проектами у сфері регіонального розвитку"	5
Тема 2. Реалізація регіональної економічної політики як основи управління проектами на мезорівні	8
Тема 3. Управління проектами у діяльності регіональних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.....	20
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти реалізації регіональних проектів.....	25
Тема 4. Оцінювання ресурсного потенціалу регіону в процесі розроблення регіональних проектів	25
Тема 5. Регіональні стратегії як інструмент управління проектами у сфері регіонального розвитку	34
Рекомендована література.....	40
Основна.....	40
Додаткова.....	40
Інформаційні ресурси	42

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності 073 "Менеджмент"
спеціалізації "Управління проектами"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Шумська** Ганна Миколаївна

Відповідальний за видання *Н. Л. Гавкалова*

Редактор *О. І. Черненко*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2018 р. Поз. № 205 ЕВ. Обсяг 44 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*